

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ В РОМАНІ ДЕНА БРАУНА «ЯНГОЛИ ТА ДЕМОНИ»

Постановка проблеми. Розвиток сучасної літературної художньої творчості пов'язаний зі зміною сформованих жанрів і створенням нових. Вітчизняні та зарубіжні критики відзначають появу значного числа якісних творів, розрахованих на масового читача.

Романи Дена Брауна користуються величезною популярністю в усьому світі, випускаються великими тиражами і, без сумніву, можуть бути віднесені до творів для масового читання. В його книгах відкривається багато таємниць та загадок, що інтригують читача вже з перших рядків і тримають у напрузі до останнього. Проте автор завжди надає можливість кожному читачу розв'язати таємницю самостійно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що сучасний російський критик О. Балод займався вивченням творчості Дена Брауна. На його думку, книги Дена Брауна – не що інше, як зразок нового жанру роману, роману майбутнього. Адже його твори містять елементи новаторства, незважаючи на всю буденність його письменницького таланту. О. Балод вважає, що романам Дена Брауна властиві такі риси, як простота і одночасно інтелектуальність (роман як сучасний міф), універсальність і сумісність з іншими жанрами культури та інтерактивність. Щодо роману «Янголи та Демони», то він ще не підлягав стилістичному аналізу критиків і мовознавців. Саме тому дана тема є *актуальною* на сьогоднішній день.

Мета статті полягає в детальному обґрунтуванні основних стилістичних засад та виявленні мовних засобів художньої виразності, використаних Деном Брауном у романі «Янголи та Демони».

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмінною рисою індивідуального стилю письменника є широке використання прийомів контрасту. За допомогою лексичних опозицій він чітко розмежовує характери героїв, підкреслює певні явища, що надає розповіді яскравого й експресивного характеру. Роман «Янголи та Демони» побудован на протистоянні релігії та науки, добра і зла. У творі зустрічається багато лексичних антонімів, що розкривають подвійність релігійної картини світу. Наприклад: He held that science and religion were not enemies, but rather allies – two different languages telling the same story, a story of symmetry and balance... heaven and hell, night and day, hot and cold, God and Satan. Both science and religion rejoiced in God's symmetry... the endless contest of light and dark [1, с. 51]. It was a horrifying, fifty-foot-tall depiction of Jesus Christ separating mankind into the righteous and sinners, casting the sinners into hell [1, с. 190].

Широкого використання у романі набувають і граматичні антоніми, що представлені опозицією артиклів, прийменників, опозицією граматичних форм та синтаксичних конструкцій. Наприклад: The Catholic Church will continue with or without Vatican City [1, с. 184]. У даному реченні антонімічна пара прийменників виконує функцію посилення

категоріальності висловлювання. Now, across the piazza, men moved in and out of the church [1, с. 321]. Тут наявна опозиція прийменників «in» та «out», що виражають постійний рух людей. Опозиція граматичних форм часу спостерігається у наступному реченні: You believed God chose you? – I did. And I do [1, с. 371]. Саме завдяки наведеній опозиції відчувається, що герой залишається вірним своїм особистим переконанням.

У творі, що аналізується, трапляється й субституційна антонімія, що представлена такими мовленнєвими одиницями, як «otherwise, opposite, except». Наприклад: You've come for the woman. Do not pretend otherwise [1, с. 454]. God is in all things! – Except science [1, с. 585].

Роман «Янголи та Демони» містить надзвичайно велику кількість власних назв. За класифікацією українського мовознавця М.П.Кочергана їх можна поділити на антропоніми, топоніми, теоніми, зооніми, астроніми, космоніми, хрононіми, ідеоніми, хрематоніми, ергоніми та етноніми. Найпоширенішими у творі є антропоніми – імена людей. Наприклад: Janus, Georges, Vetra, Charpak.

На другому місці знаходяться топоніми – географічні назви: New York City, Switzerland, the Roman foothills, Central Park. У творі зустрічаються й ідеоніми – назви об'єктів духовної культури. Наприклад: the Shroud of Tulsa, «The Art of the Illuminati». Певне місце у творі посідають хрематоніми – назви об'єктів матеріальної культури: Worldwide Web, the National Aero Space Plane. Прикладами ергонімів – назв об'єднань людей, товариств, організацій тощо є Harvard University, Logan Airport. Рідше можна зустріти теоніми – назви божеств. Прикладом є Helios, Poseidon, God, Marisa, Holy mother of Jesus, the Virgin Mary. Гідроніми – назви водоймищ: Seneca Lake, the Tiber River, the Nile, the Ganges, the Danube, the Rio Plata зустрічаються також рідко. Та найменше спостерігається етнонімів – назв народів або етнічних груп: Muslims, Jews, Hanta, the Aussie. Хрононіми – назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями, становлять невелику кількість: Russian Revolution, Renaissance, Armageddon. Найменш вживаними є астроніми – назви небесних тіл: Saturn.

Ден Браун використовує цілу низку лексико-стилістичних засобів, що надає його творам особливого неповторного звучання. Роман «Янголи та Демони» є дуже насиченим за своєю термінологією, адже герої постійно стикаються зі світом науки та мистецтва. Саме тому автор подає терміни, запозичені з математики (symmetry, circumference, radius, singularity, equation), фізики (atom, nucleus, cohesion, collider, accelerator, particle, velocity, electron, joule), астронімії, поліграфії (folio, microfiche), фармакології (amphetamine), медицини (mucosa, retina, cystic, delirium, equilibrium), історії та релігії (pandemonium, pallium, seraph, necropolis) тощо. Як правило, письменник пояснює терміни або через зовнішню, або через внутрішню мову героїв.

Розгорнуті пояснення зазвичай представлені в авторській мові. Найбільш розгорнуті пояснення стосуються лінгвістичних і релігійних термінів та їх етимології. З точки зору розвитку сюжету, терміни покликані тримати читача в напрузі, зацікавлювати його в прочитанні розв'язки.

Використання аббревіатур служить тим же цілям, що і застосування термінів – переконати читача в достовірності того, що відбувається, підтвердити науковий чи історичний характер наведених фактів. За допомогою аббревіатур автор здійснює локалізацію дії в часі. У романі мають місце й іншомовні вкраплення, що виражають етикетні форми звертання: signore, scusi, benvenuto [1, с. 25].

Лексичні повтори виконують функцію посилення та градації. Наприклад: It had no metallic parts to trip metal detectors, no chemical signature for dogs to trace, no fuse to deactivate it the authorities located the canister [1, с. 113].

Синтаксичні стилістичні прийоми в романі створюють специфічну організацію речення, завдяки якій можлива передача різних конотативних і прагматичних характеристик описуваних подій, поведінки героїв та їх стану. До цих прийомів належать

неповні речення, парцеляція, граматична інверсія, переривання висловлювання, ретардація тощо.

Неповні речення виступають як засіб переконання читача в реальності зображуваних подій, а також як засіб створення портрета героя та його характеру. Особливість функціонування неповних речень у романі полягає в тому, що Ден Браун застосовує їх у якості емпатичного завершення певного мовного відрізка. Відтак читач може відчувати усю напруженість ситуації та відкрити для себе справжні почуття героїв. Наприклад: *Scrambling across the marble floor, he pulled himself out from beneath the casket and to the other side. Dead end. The Hassassin held the weapon parallel with the floor, pointing directly at Landon's midsection. Impossible to miss* [1, с. 415].

Грамматична інверсія сприяє передачі особливого емоційного стану героїв, посиленню атмосфери таємничості. На особливу увагу заслуговує й прийом переривання висловлювання, що розподіляється на два типи.

Перший, замовчування, полягає в смисловому обриві висловлювання, в розриві смислового ланцюга, потенційно об'єднуючого мовний відрізок в єдине смислове ціле.

Другий тип переривання пов'язаний із графічною передачею припинення фонації, яке викликане почуттями і відчуттями героїв та пережитими ними емоціями. Обриви фонації можуть розділяти однорідні члени речення. Обривами можуть бути розділені граматично неузгоджені члени речення. Обрив завжди графічно виділяється трьома крапками. Наприклад: *The Illuminati have just claimed responsibility for... She hesitated* [1, с. 359]. *I could tell you about math, but if I got caught... He looked nervously around the deserted hills* [1, с. 127]. Ретардація, або уповільнення, створюється в романі за рахунок численних описів - приміщень, вулиць, інтер'єру, навколишніх предметів, абстрактних думок героїв.

Роман «Янголи та Демони» є дуже насиченим у використанні таких тропів, як порівняння: *Religion is like language or dress. We gravitate toward the practices with which we were raised* [1, с. 133].

Метафора також займає чільне місце у творі: *I am a beacon in the darkness. I am the light* [1, с. 512]. Різновидом метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу є персоніфікація: *Science has won the battle. We concede. But science's victory has cost every one of us* [1, с. 419].

У романі трапляються міркування, які доводять, що два висловлювання, які насправді є запереченням одне одного, впливають один з одного. Характерним прикладом такої антиномії є парадокс: *Science tells me God must exist. My mind tells me I will never understand God. And my heart tells me I am not meant to* [1, с. 134]. Емоційність твору досягається й за наявності риторичних запитань. Наприклад: *What the hell am I doing?* [1, с. 130].

Ден Браун використовує, в основному, два види транспозиції: переосмислення стверджувальної оповідної структури в питальну, включаючи риторичні запитання та переосмислення питальної структури в окличну. В обох типах транспозиції зберігається порядок слів вихідної синтаксичної структури. Обидва види транспозиції використовуються для створення емоційної атмосфери описуваної ситуації і характеристики емоційного стану героя. Риторичні запитання в текстах романів також спрямовані на залучення читача в процес міркування щодо проблем, висловлюваних як автором, так і його героями.

Тож, відмінною рисою роману «Янголи та Демони» є активне використання синтаксичних засобів та поєднання різних стилів мови. Саме така своєрідна комбінація і організація мовних засобів надає твору пригодницького таємничого змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dan Brown. *Angels and Demons* / D. Brown . - Great Britain: Coggi books, 2001. – 620p.
2. <http://pro-books.ru/sitearticles/1990>